

НІКШИНА О.В., канд. екон. наук, старший науковий співробітник
 Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ ЗЕРНА

Визначено параметри, особливості та трансформації відтворювальних процесів на внутрішньому зерновому ринку. Обґрунтовано вплив сучасних трансформацій відтворювальних процесів на розвиток структуроутворюючих секторів ринку та механізми їх регулювання в контексті активізації відтворювальної функції державного ринку зерна.

Ключові слова: відтворювальні процеси, секторна структура ринку, міжсекторний аналіз, механізми регулювання.

Parameters, features and transformations of reproductive processes at the internal grain-growing market are defined. Influence of modern transformations of reproductive processes is reasonable on development of sectors of market and mechanisms them purposeful adjusting in the context of activation of reproductive function of state market of grain are justified.

Keywords: reproductive processes, sectoral structure of market, intersectoral analysis, adjusting mechanisms.

Вступ. В умовах економічної нестабільності першочерговим завданням держави є активізація відтворювальної функції продовольчих ринків, зокрема, зернового, шляхом модернізації діючої регуляторної політики. Її основою мають стати інноваційні методи і механізми регулювання відтворювальних процесів (далі – ВП), які базуються на глибоких дослідженнях їх природи, параметрів, характеру плинності та моделюванні відтворювального циклу ринку, його секторної структури, товарних і фінансових міжсекторних балансів.

Теоретико-методологічні засади аналізу відтворювальних процесів у межах товарних ринків, зокрема, продовольчих та аграрних, знайшли відображення в наукових працях Алтухова А., Бойка В., Гайдучького П., Лисюка В., Кузнецової І., Олійника О., Пасхавера Б., Саблука П., Трегобчука В., Юрчишина Ю. та інших науковців. Однак існуючі розробки носять переважно теоретичну спрямованість, акцентуючи увагу на нарощуванні ресурсного потенціалу аграрної сфери, не досліджують характер плинності та трансформації відтворювальних процесів у складових секторах певних товарних ринків, не мають практичного виходу на інноваційні регуляторні важелі та механізми, що визначає об'єктивну необхідність аналізу закономірностей ВП на одному із стратегічних ринків країни – зерновому в контексті активізації його головної відтворювальної функції.

Постановка завдання. Мета статті – міжсекторний аналіз відтворювальних процесів на внутрішньому ринку зерна – окреслила низку завдань:

- ідентифікація загальних та специфічних функцій зернового ринку;
- визначення характеру плинності ВП шляхом побудови та аналізу міжсекторних товарних і фінансових зернових балансів;
- обґрунтування негативних трансформацій ВП та механізмів їх нівелювання в контексті активізації відтворювальної функції зернового ринку.

Результати. Сутність товарного ринку як основної структуроутворюючої одиниці економічної системи виявляється в його функціях. Поряд із загальними функціями, притаманними будь-якому ринку (регулююча, ціноутворююча, стимулююча, інформаційна, посередницька, санаційна), зерновий ринок виконує низку специфічних функцій, що визначають його місце і значимість у національній продовольчій системі (таблиця 1). Головною з них є відтворювальна функція, яка має подвійну природу: з одного боку, вона може бути загальною, оскільки реалізується різними товарними ринками; з іншого, унікальність процесів відтворення споживчої вартості певних товарів, зокрема, зерна, дозволяє ідентифікувати дану функцію як специфічну (див. табл. 1). Слід відзначити, що саме відтворювальна функція та механізми її реалізації є об'єктом даного дослідження.

Системоутворююча функція зернового ринку визначає його здатність до генерування мультиплікативного ефекту на внутрішніх продовольчих ринках. За оцінкою Алтухова А., одне робоче місце у виробництві зерна створює основу для функціонування 7–10 місць в інших сферах економіки [1, с. 81].

Водночас ринок зерна є моделлю-аналогом для розвитку інших аграрних та продовольчих ринків країни; ціни зернових виконують роль індикатора, визначаючи рівень цін близько 40 % продуктів харчування.

Донорська функція зернового ринку полягає у підтримці розвитку суміжних ринків, зокрема, м'ясо-молочної продукції, шляхом спрямування прибутку від реалізації зерна на покриття збитків від виробництва продукції тваринництва (див. табл. 1).

Ідентифіковані специфічні функції ринку зернових культур мають важливе значення для наукового обґрунтування та практичної реалізації механізмів регулювання відтворювальних процесів.

Загальні та специфічні функції внутрішнього зернового ринку

Вид	Функції	Характеристика
ЗАГАЛЬНІ	1. Регулююча	Вплив ринку на всі сектори, зокрема, на виробництво товару (зернових культур та продуктів його переробки)
	2. Ціноутворююча	Встановлює цінові еквіваленти для купівлі-продажу товару на основі попиту і пропозиції з урахуванням суспільно необхідних витрат на його виробництво
	3. Стимулююча	Стимулює виробників до скорочення витрат, зростання продуктивності праці, підвищення якості продукції
	4. Інформаційна	Через ціну надає суб'єктам об'єктивну інформацію про ринкову кон'юнктуру (найрозвиненіша в інфраструктурному секторі)
	5. Посередницька	Виступає посередником між покупцем і продавцем товару (найрозвиненіша в інфраструктурному секторі)
	6. Функція санації	Шляхом конкуренції позбавляється від неефективних суб'єктів, сприяючи зростанню рентабельності ринку (найменш виражена в аграрному секторі)
СПЕЦИ-ФІЧНІ	7. Відтворювальна	Поєднує у єдиний відтворювальний цикл суб'єктів ринку, задіяних у виробництві споживчої вартості зернових культур і продуктів їх переробки
	8. Системоутворююча	Можливість генерування мультиплікативного ефекту на продовольчих і аграрних ринках країни
	9. Моделювання	Модель-аналог для розвитку продовольчих ринків
	10. Донорська	Підтримка розвитку суміжних ринків

Відповідно до теорії відтворювального циклу та методології секторного аналізу інтегрованих товарних ринків [2, с.82-90], структуру ринку зерна можна представити як сукупність чотирьох взаємо-

пов'язаних секторів відповідно стадіям утворення, подальшої трансформації та споживання якостей товару, а саме: аграрного, переробного, інфраструктурного та споживчого (рис. 1).

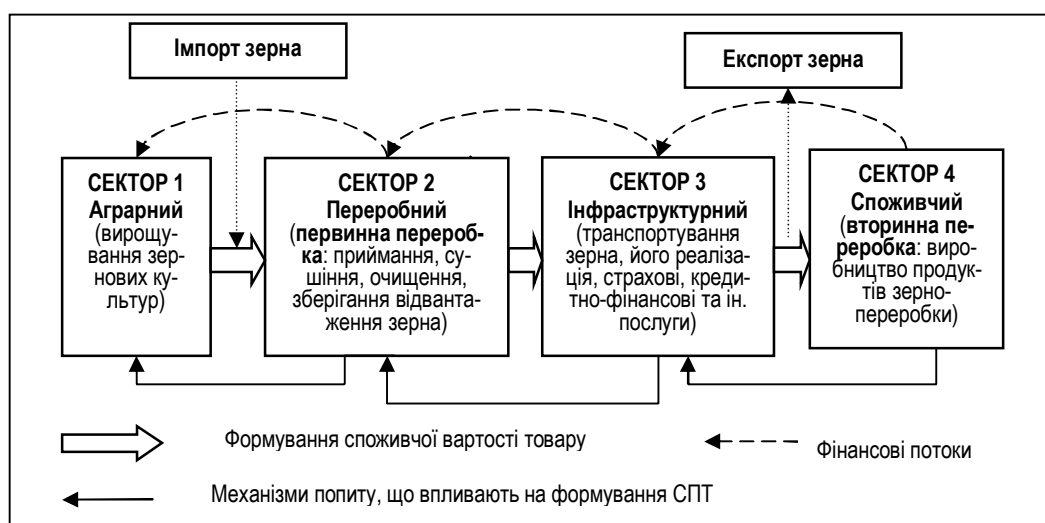

Рис. 1. Секторна модель державного ринку зернових культур

В аграрному секторі здійснюється виробництво зернових культур; основними суб'єктами виробництва є сільськогосподарські підприємства (далі – СГП), на частку яких припадає в середньому 77 % валового збору зерна (в т.ч. фермерські господарства – 16 %), та господарства населення (23 %).

У секторі первинної переробки зерна, представлено суб'єктами його зберігання (елеваторами, хлібними базами та зернопереробними підприємствами) надаються послуги з приймання, сушіння, очищення, зберігання та відвантаження зернових культур. Саме у цьому секторі після визначення діючими на елеваторах лабораторіями якісних параметрів,

типу і класу зерно набуває товарності і об'єктивної вартісної оцінки. В інфраструктурному секторі головним розпорядником товаропотоків є зернотрейдери – внутрішні, які реалізують культури на державному ринку переробним підприємствам, та експортери, які постачають українське зерно на зовнішні ринки збуту. У секторі вторинної переробки в процесі трансформації споживчої вартості створюються нові товари із новими властивостями (борошномельно-круп'яна та комбікормова продукція), які в подальшому формують власні ринки із притаманною їм особливою секторною структурою (див. рис. 1).

Споживча вартість товару (СВТ), яка є об'єктом відтворювального процесу, обертається на ринку в двох формах: предметній (як товар із певними споживчими якостями) і грошовій (як оплата його вартості) [2, с.88]. Відповідно, відтворювальний цикл СВТ включає дві фази: (1) прямий рух товаропотоків зерна від аграрного до споживчого сектору; (2) зворотній рух фінансових потоків, повернення коштів у виробництво (див. рис. 1). Слід відзначити, що саме

секторний підхід до аналізу товарного ринку, на відміну від кон'юнктурного, логістичного або інституціонального аналізу, дозволяє оцінити ефективність ВП та ідентифікувати латентні їх трансформації, які, як правило, носять міжсекторний характер. Визначення сучасних трансформацій ВП на зерновому ринку обумовило необхідність побудови товарних міжсекторних балансів (таблиці 2, 3).

Таблиця 2

Міжсекторний баланс між аграрним сектором та сектором первинної переробки зернових культур, млн. т*

Маркетингові роки	Аграрний сектор (С 1)		Імпорт	Сектор первинної переробки зерна (С 2)		Розрахунковий обсяг зерна, що зберігається суб'єктами виробництва (2+4-5)
	Валовий збір	в т.ч. СГП		Розрахунковий обсяг зерна, переданого на зберігання зерновим складам	у % до валового збору	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
2000/01	24,46	19,96	0,58	9,10	37,20	15,94
2005/06	38,02	28,79	0,18	18,72	49,24	19,48
2006/07	34,26	25,70	0,16	17,31	50,53	17,11
2007/08	29,30	22,85	0,14	13,73	46,86	15,71
2008/09	53,29	42,09	0,09	24,48	45,94	28,90
2009/10	46,02	35,84	0,10	31,47	68,38	14,65
2010/11	39,26	29,78	0,16	23,61	60,14	15,81
Середній показник	40,03	30,84	0,14	21,55	53,83	18,61

* – розраховано автором за даними Держкомстату України та аналітичних видань [3, 4, 5]

Перший із них характеризує товаропотік між аграрним та переробним сектором внутрішнього зернового ринку (див. табл. 2). До складу розрахункового обсягу зерна, переданого на зберігання зерновим складам, автором віднесено обсяг культур, реалізованих СГП за такими каналами, як переробним підприємствам, на ринку та іншими каналами, а також імпортні поставки. В середньому за 2005/06-2010/11 МР обсяг зерна, переданого на зберігання зерновим складам, досягнув 21,55 млн. т, що складає 69,62 % від валового збору СГП або 53,83 % від загальнодержавного виробництва (див. табл. 2). За період, що аналізується, найнижчі обсяги зернопотоку між аграрним і переробним секторами спостерігалися у 2000/01, 2007/08 і 2008/09 МР (відповідно, 37,2, 46,86 і 45,94 % від загальнодержавного валового збору).

Сучасна система зберігання зерна в Україні представлена більш ніж 870 зерновими складами загальною ємністю одночасного зберігання 40,1 млн. т (в т.ч. 30,3 млн. т належить сертифікованим підприємствам, 2,3 млн. т – портовим терміналам) [6, с.15]. Відповідно, у 2010/2011 МР рівень завантаження зернохосвищ склав 59 %. Головна причина неповної завантаженості елеваторних ємностей полягає у нерівноправності економічних відносин між суб'єктами аграрного та переробного секторів, проявом якої є необґрунтовано завищені тарифи на зернозберігаючі послуги, необ'єктивне визначення якості, а відтак,

класу і вартості культур елеваторними лабораторіями, посередня якість послуг тощо. Як наслідок, обсяг зерна, що зберігається суб'єктами виробництва, не виходячи за межі аграрного сектору, складає в середньому 46,17 % (18,61 млн. т) загальнодержавного валового збору (див. табл. 2). Слід відзначити, що половина даного обсягу культур (9,19 млн. т) вирощується господарствами населення, які, виробляючи близько 80 % молока і 45 % м'яса в країні, використовують зерно для кормового споживання. Так реалізується специфічна донорська функція ринку (див. табл. 1).

Міжсекторний баланс між переробним, інфраструктурним та споживчим секторами зернового ринку наведено в таблиці 3. Близько 90 % культур, що зберігається на зернових складах у секторі 2, надходить до інфраструктурного сектору 3. В середньому за 2005/06-2010/11 МР обсяг зернових ресурсів, що обертаються в секторі 3, склав 19,41 млн. т, з них 14,14 млн. т (72,8 %) вилучаються з відтворювального циклу як експортні поставки, а 5,27 млн. т (27,2 %), реалізовані внутрішніми посередниками, надходять до зернопереробних підприємств, проходячи повний чотирихсекторний ВП (див. табл. 3). У споживчому секторі 4 відбувається використання зерна за головними напрямками; обсяги їх товаропотоків наведено в таблиці 3 згідно даним щорічних балансів культур [4, 5].

Міжсекторний баланс між переробним, інфраструктурним та споживчим сектором державного ринку зерна, млн. т *

Маркетингові Роки	Зернові склади (С 2)	Інфраструктурний сектор (С 3)			Споживчий сектор (С 4)					
		Всього	Внутрішня реалізація	Експорт	Всього	Продовольче споживання	Кормове споживання	Промислове споживання	Насіннєвий фонд	Втрати
2000/01	9,10	4,36	2,78	1,58	23,96	5,58	13,93	0,86	2,78	0,81
2005/06	18,72	18,43	5,24	13,19	26,20	5,88	14,93	1,29	2,57	1,53
2006/07	17,31	14,73	4,94	9,79	25,84	5,75	14,74	1,30	2,63	1,42
2007/08	13,73	10,31	6,11	4,20	25,20	6,05	14,10	1,23	2,64	1,18
2008/09	24,48	30,66	5,76	24,90	26,71	6,00	14,74	1,39	2,76	1,82
2009/10	31,47	26,01	5,13	20,88	26,42	5,93	14,69	1,33	2,69	1,78
2010/11	23,61	16,33	4,44	11,89	25,85	5,77	14,72	1,23	2,73	1,40
Середній показник	21,55	19,41	5,27	14,14	26,04	5,90	14,65	1,30	2,67	1,52
Структура внутрішнього споживання, % (середній показник)				X	100,0	22,66	56,26	4,99	10,25	5,84
Структура загального споживання, %: 2000/01 МР				6,19	93,81	21,85	54,54	3,37	10,88	3,17
2010/11 МР				31,51	68,49	15,29	39,0	3,26	7,23	3,71

* – розраховано автором за даними Держкомстату України та аналітичних видань [3, 4, 5]

У структурі внутрішнього споживання зернових культур домінує кормове і продовольче споживання (в середньому 56,26 і 22,66 % відповідно), на частку насіннєвого фонду припадає 10,25 %, промислового використання – 4,99 %; питома вага втрат урожаю є не виправдано великою – 5,84 % (див. табл. 3). За період, що аналізується, обсяги внутрішнього споживання помірно зросли на 1,89 млн. т (на 7,9 %), в основному, за рахунок кормового та промислового використання зерна (відповідно, на 5,7 і 43 %). На тлі незначних структурних змін внутрішнього споживання відбуваються негативні трансформації у структурі загального зернового споживання: стрімке зростання частки експорту зерна (з 6,19 % у 2000/01 до 31,51 в

2010/11 МР) за рахунок скорочення усіх складових його внутрішнього споживання, крім втрат (див. табл. 3). Такі трансформації є наслідком недосконалої аграрної політики, яка, замістивши домінують державних інтересів пріоритетом експорту культур, загальмувала відтворювальну функцію зернового та суміжного з ним ринків, утворивши розриви в їх відтворювальних циклах.

Узагальнюючим результатом аналізу міжсекторних товарних балансів постає трансформована структурна модель державного ринку зерна, яка відображає латентні трансформації і структурні деформації сучасних відтворювальних процесів (рис. 2).

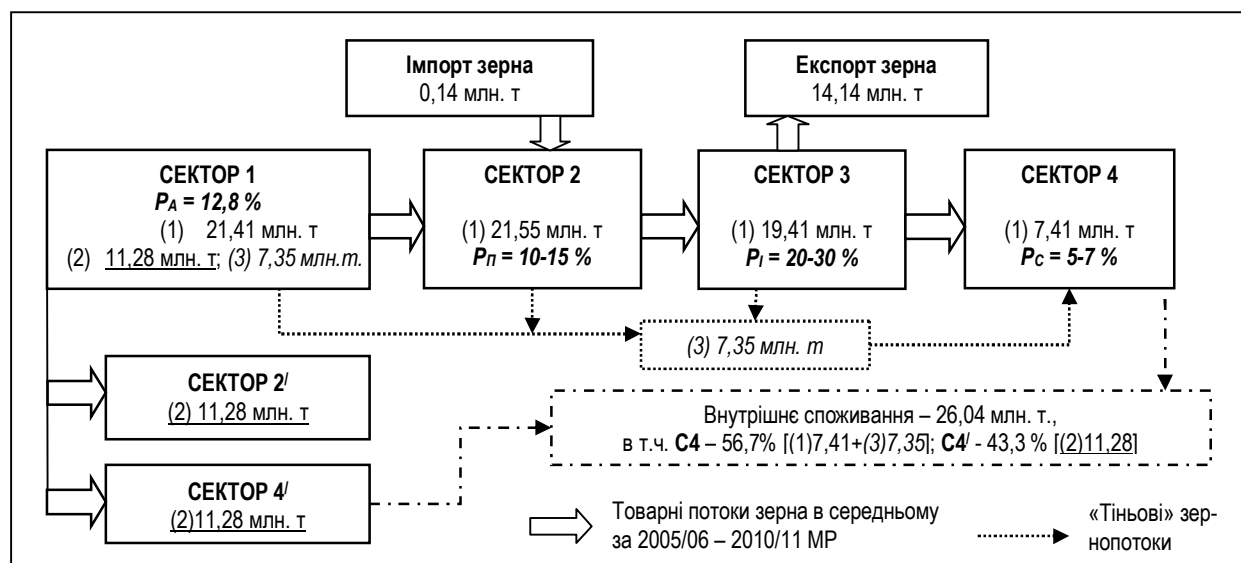

Рис. 2. Трансформована секторна модель державного ринку зерна

Сьогодні в аграрному секторі ринку формуються трьохвекторні зернопотоки: (1) міжсекторні легальні, які проходять повний відтворювальний цикл і фіксуються органами статистики; (2) секторні, які зберігаються і споживаються, не перетинаючи межі сектору 1; (3) міжсекторні «тіньові», які не фіксуються органами статистики (за формою, наведеною в табл.4) і можуть проходити як повний, так і скорочений цикл. Згідно проведеним розрахункам, легальні товаропотоки з зернового складу (21,55млн. т) забезпечують експорт культур (14,14 млн. т) і всього лише 28,5 % (7,41 млн. т) внутрішнього споживання; частка «тіньових» зернопотоків рівнозначна легальним (28,2 %). Решта 43,3 % (11,28 млн. т) внутрішнього споживання забезпечується зерновими культурами суб'єктів виробництва, створюючи похідні переробного 2' та споживчого 4' секторів в аграрному секторі

поза межами головних секторів 2, 3 і 4 ринкової моделі (див. рис. 2).

Головною причиною виникнення субсекторів 2' і 4' в аграрному секторі є недостатній для розширеного відтворення зерновиробництва рівень його рентабельності. Генератором даної проблеми постає відсутність альтернативних каналів реалізації продукції СГП, крім реалізації зернотрейдером за непрозорими «іншими каналами». Частка останніх зросла з 3,2 % у 1990 р. до 88,6 % у 2010 р. за рахунок скорочення питомої ваги зернопереробного реалізаційного каналу з 80,4 % до 3,4 % відповідно (таблиця 4). Такі структурні трансформації наочно свідчать про посилення ринкової влади трейдерів як розпорядників 88,6 % зернових ресурсів, реалізованих СГП, та різновекторність їх цінового тиску: (1) як покупця зерна у виробників; (2) як продавця культур переробним підприємствам; (3) як власника елеваторів.

Таблиця 4

Структура реалізації зернових культур СГП, % *

Канали реалізації	Роки									
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
1. Переробним підприємствам	80,4	37,5	4,0	5,2	4,6	5,1	4,4	3,9	3,4	
2. На ринку	3,2	19,2	34,8	10,0	9,9	8,7	7,9	6,6	7,1	
3. Населенню	13,2	30,3	20,6	4,7	3,7	2,7	1,5	1,0	0,9	
4. За іншими каналами	3,2	13,0	40,6	80,1	81,8	83,5	86,2	88,5	88,6	

* – за даними Держкомстату України [3]

Проведені автором дослідження форм і напрямів дії протиріч у системі економічних інтересів державного ринку зерна довели, що у всіх ідентифікованих ланцюгах міжсекторних протиріч наявний аграрний сектор [7, с.44]. Відповідно, нерівноправність міжсекторних відносин і ціновий тиск зі сторони більш сильних суб'єктів ринку агровиробники прагнуть подолати створенням замкнутого циклу первинної та вторинної переробки зерна в межах аграрного сектору (див. рис. 2). Наслідки таких трансформацій різновекторні: з одного боку, вони дозволяють фінансово нестійким СГП зменшити витрати на зберігання зерна, забезпечити внутрішнє споживання комбікормами і борошном власного виробництва; з іншого, обумовлюють недозавантаженість спеціалізованих зберігаючих і переробних підприємств, негативно позначаються на якості зерна та насінневого матеріалу, знижуючи його вартість, урожайність культур і, в кінцевому підсумку, доходність аграріїв. Сьогодні для відновлення повноцінного відтворювального циклу на зерновому ринку необхідна реалізація ефективного механізму узгодження різноякісних економічних інтересів його суб'єктів та нівелювання міжсекторних протиріч.

Міжсекторний аналіз товарних балансів ринку доцільно поєднати з аналізом фінансових балансів, зокрема, балансів рентабельності. З огляду на обмеженість аналітичних даних у загальному вигляді баланс середніх значень за 2005/06-2010/11 МР показників рентабельності операційної діяльності суб'єктів складових секторів зернового ринку наведено на рис.2. Відповідно до обраної методології дослідження товарних ринків [2], рентабельність продукції пови-

нна збільшуватися від аграрного до споживчого сектору у міру додавання певних споживчих якостей товару, які формуються під впливом попиту. Проведене дослідження механізму формування рентабельності зерна в секторному розрізі дозволило встановити інше явище, що не підпадає під теорію [7, с. 45]:

$$P_A < P_{II} < P_I > P_C \quad (1)$$

$$P_A < P_{II} > P_C \quad (2)$$

$$P_A > P_C \quad (3)$$

де P_A – рентабельність діяльності СГП;

P_{II} – рентабельність зернозберігаючих послуг (елеватори);

P_I – рентабельність діяльності зерноекспортерів;

P_C – рентабельність операційної діяльності борошномельно-круп'яних підприємств.

Відповідно до наведених нерівностей (1–3), найнижчу рентабельність має продукція з найвищими споживчими властивостями, вироблена вітчизняними борошномельно-круп'яними підприємствами. Водночас найвищий рівень рентабельності створюється в інфраструктурному секторі ринку, поза межами виробничого процесу. Існуюча збутова система забезпечує перерозподіл основного доходу на користь посередників, які є розпорядником 88,6 % культур, реалізованих СГП (див. табл. 4). За оцінкою Алтухова А., частка зерновиробничих господарств у ціні хліба складає не більше 20-25 % [1, с. 86].

Таким чином, непропорційність міжсекторного розподілу фінансових ресурсів на зерновому ринку позбавляє суб'єктів аграрного та споживчого секторів необхідних для розширеного відтворення коштів, генеруючи цілу низку прямих і непрямих витрат держави: на підтримку доходів зерновиробни-

ків; від скорочення податкових надходжень зернопереробних підприємств; від зростання соціальних виплат; від експорту продовольчого зерна за цінами фуражного тощо. Подолання від'ємного значення рентабельності внутрішнього зернового ринку обумовлює об'єктивну необхідність втручання держави у механізм перерозподілу доходу з метою його міжсекторного збалансування з позиції пріоритетності інтересів держави, суспільства та нації.

Враховуючи вищевикладене, в основу механізму регулювання ВП на ринку зернових культур доцільно покласти такі принципи:

- 1) пріоритет економічних інтересів держави;
- 2) стимулювання розвитку повного 4-секторного ринку;
- 3) урівноваженість міжсекторних товарних і фінансових балансів;
- 4) активізація специфічних функцій зернового ринку;
- 5) продовольче самозабезпечення країни зерновими продуктами.

Визначені в ході проведеного дослідження негативні трансформації ВП та механізми їх регулювання узагальнено в таблиці 5. Для нарощування обсягів товаропотоку між аграрним і переробним секторами зернового ринку необхідно оптимізувати співвідношення ціна/якість послуг елеваторів, зокрема, приватних. Успішному виконанню даного завдання сприяло б створення незалежних регіональних лабораторій якості агропродукції, функціонуючих, наприклад, у складі ОРСП. Об'єктивне визначення класу зерна, а, відтак, його справедливої ціни незалежною лабораторією знизить залежність виробників від цінової монополії трейдерів і зернових складів, сприятиме формуванню рівноправних економічних відносин із тими елеваторами, які пропонують ринкові ціни на продукцію та послуги.

Скорочення обсягів зернопотоків у субсекторах 2' і 4' в межах аграрного сектору та спрямування їх у структуроутворюючі сектори обумовлює необхідність реалізації механізму збалансування різноякісних економічних інтересів суб'єктів ринку (див. табл. 5); один із можливих його варіантів представлено автором у попередніх розробках [7, с. 47].

Таблиця 5

Головні трансформації відтворювальних процесів на внутрішньому зерновому ринку та механізми їх регулювання

<i>Напрями трансформацій</i>	<i>Вплив на розвиток секторів ринку</i>	<i>Механізми регулювання</i>
1. Істотне скорочення обсягів товаропотоку між аграрним і переробним секторами	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Зниження якості зерна та насінневого матеріалу у суб'єктів С1 ✓ Зростання частки фуражного зерна ✓ Недозавантаженість елеваторів ✓ «Гінізація» руху зернопотоків 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Посилення державного контролю за тарифною політикою елеваторів ▪ Створення незалежних регіональних лабораторій якості агропродукції
2. Функціонування похідних секторів 2' і 4' в межах аграрного сектору С1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Зменшення обсягів зернопереробки, податкових надходжень до бюджету ✓ Імпорт продовольчого зерна, готових продуктів зерно переробки 	Механізм збалансування різноекторних економічних інтересів суб'єктів внутрішнього зернового ринку
3. Нарощування експорту зерна за рахунок скорочення внутрішнього споживання	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Моновиробництво експортноорієнтованих культур ✓ Дефіцит власної сировини, занепад зернопереробного комплексу 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стимулювання експорту готових продуктів зернопереробки ▪ Системні реформи щодо розвитку тваринництва, відновлення комбикормового виробництва
4. Непропорційність розподілу доходів між секторами ринку	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Переважаючі інвестиції в розвиток інфраструктурного сектору 3 ✓ Недостатність інвестицій в С1 і С4 для розширеного відтворення ✓ Зростання витрат держави на підтримку секторів С1 і С4 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Підвищення рівня мінімальних закупівельних цін ▪ Реформування системи біржової торгівлі ▪ Створення мережі оптових ринків сільгосппродукції (ОРСП)

Подолання негативних та спрямування нових трансформацій у руслі активізації відтворювальної функції зернового та суміжних з ним ринків обумовлює необхідність відновлення внутрішнього попиту на продовольчі та фуражні культури, переорієнтації агроекспорту із сировини на готові продукти харчування.

Для виконання даного завдання доцільно задіяти низку регуляторних важелів: стимулювання трейдерів до експорту продуктів зернопереробки; державна допомога борошномельним підприємствам у освоєнні зовнішніх ринків збуту; системні реформи

щодо розвитку тваринництва і комбикормової промисловості та інші [8, с. 208].

Досягнення рівноваги міжсекторних фінансових балансів зернового ринку передбачає відповідність фінансових потоків створеній різноекторними суб'єктами доданої вартості товару. Проблему подолання існуючої непропорційності розподілу доходів між секторами ринку доцільно вирішувати в площині ефективного функціонування організованих збутових мереж (ОРСП, аграрних бірж, державних закупівель), які забезпечать скорочення обсягів зернопотоків через непрозорі «інші канали» та послаблення подвій-

ного цінового тиску трейдерів на суб'єктів аграрного і споживчого секторів. Урізноманітненню реалізаційних каналів сприятиме створення мережі ОРСП, реформування системи біржової торгівлі, підвищення рівня мінімальних цін державних закупівель зернових культур (див. табл. 5).

Висновки. Таким чином, у ході проведеного дослідження було визначено головні трансформації відтворювальних процесів на внутрішньому зерновому ринку: істотне скорочення обсягів товаропотоку між аграрним і переробним секторами, функціонування в межах першого сектору похідних секторів первинної і вторинної переробки культур, нарощування експорту зерна за рахунок скорочення внутрішнього споживання, непропорційність міжсекторного розподілу доходів. Загальна дія ідентифікованих трансформацій обумовлює кількісне і якісне скорочення відтворювального циклу, переорієнтацію аграрного сектора з потреб вітчизняних зернопереробних підприємств на потреби зростаючого експорту, дефіцит інвестицій у ресурсоутворюючих секторах ринку (передусім, аграрному та споживчому), загострення міжсекторних протиріч, зростання прямих і непрямих державних втрат і, як наслідок, від'ємне значення рентабельності одного із стратегічних ринків країни.

Подолання негативних проявів сучасних трансформацій обумовлює необхідність розробки меха-

нізму регулювання ВП у відповідності до низки принципів, серед яких: пріоритет державних інтересів, стимулювання розвитку інтегрованого ринку, урівноваженість міжсекторних балансів, активізація його відтворювальної функції, продовольче самозабезпечення країни зерновими продуктами.

Запропоновані механізми регулювання відтворювальних процесів орієнтовані на відродження внутрішнього попиту на зерно; стимулювання виробництва та експорту готових продуктів зернопереробки; подолання цінової моносонії трейдерів і розвиток прозорих збутових систем; активізацію специфічних функцій зернового ринку, здатних забезпечити мультиплікативний ефект на суміжних ринках; формування внутрішніх продовольчих ринків із повним відтворювальним циклом, що є необхідною умовою реалізації інноваційної моделі економічного зростання держави.

Перспективи подальших розвідок полягають у поглибленні досліджень природи і трансформацій ВП як у секторному, так і міжсекторному розрізі шляхом аналізу нових міжсекторних балансів (інвестицій, цін, продуктивності праці тощо) та обґрунтуванні за його результатами інноваційних регуляторних методів, спрямованих на оптимізацію відтворювального циклу внутрішнього зернового ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алтухов А. Возможности расширенного воспроизводства в зерновом хозяйстве / А. Алтухов // Экономист – 2004. – №5. – С. 80-88.
2. Лысюк В. М. Воспроизводственная функция товарных рынков / В. М. Лысюк. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2011. – 225 с.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О. Г. Осауленко. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.
4. Ивасенко А. Состояние и прогноз развития украинского зернового рынка / А. Ивасенко // Хранение и переработка зерна – 2010. – №5 (131). – С. 25–30.
5. Ивасенко А. Прогноз развития украинского зернового рынка в 2011/12МГ / А. Ивасенко // Хранение и переработка зерна – 2011. – №7 (145). – С. 15–18.
6. Рыбчинский Р. Состояние и перспективы системы хранения зерна в Украине / Р. Рыбчинский // Хранение и переработка зерна – 2011. – №5 (143). – С. 15–17.
7. Нікішина О. В. Баланс інтересів: критерій раціональності економічних відносин (на прикладі державного ринку зерна) / О. В. Нікішина // Економіка харчової промисловості. – 2010. – №4. – С. 42–48.
8. Нікішина О. В. Пріоритети державного регулювання зернового ринку України / О. В. Нікішина // Економічні інновації. Вип. 43. Збірник наукових праць. – Одеса : ШРЕЕД НАН України, 2011. – С. 198-210.

УДК 330.142.211:334.716

СТУПНИЦЬКА Т.М., канд. екон. наук, доцент, ГУЛА О.С., студ.
Одеська національна академія харчових технологій

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЮ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті проведено аналіз підходів щодо визначення основного капіталу та його класифікації, запропоновано класифікацію основного капіталу для промислового підприємства.

Ключові слова: основний капітал, необоротні активи.